

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีมีความสัมพันธ์กับมนุษย์มาตั้งแต่อดีตกาล มีความผูกพันกับชีวิตมนุษย์มาตั้งแต่แรกเกิด ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความเป็นอยู่ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ในเรื่องของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นั้น มักจะมีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องเสมอ ดนตรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา ดนตรีเป็นบทเพลงที่มีความไพเราะอ่อนหวานและงดงามทั้งท่วงทำนอง ลีลา จังหวะ และสำนวนภาษา ผู้ที่ได้สัมผัสกับดนตรีก็จะได้รับความซาบซึ้ง ความอ่อนโยน และความละเมียดละไม ทางจิตใจ จิตใจจะเป็นสุขสงบ เกิดสมาธิ และปัญญา ดนตรีเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ควรค่าแก่การศึกษาและส่งเสริมให้คนทุกคน ได้มีโอกาสสัมผัสเรียนรู้มนุษย์ใช้ดนตรีเป็นสื่อสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ และมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติมาตั้งแต่โบราณ ชนทุกชาติทุกภาษาที่มีความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างสูง และที่ยังมีเทคโนโลยีที่ล้าหลัง ล้วนแล้วแต่มีการแสดงออกทางดนตรีทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะดนตรีมีประโยชน์ก่อให้เกิดความรื่นเริงบันเทิงใจ ช่วยให้จิตใจผ่อนคลาย เกิดความสามัคคีเป็นการพักผ่อนหย่อนใจมีคุณประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันมาก รูสโซ (Rousseau) เพสตาลอซซี (Pestalozzi) และ โฟรเบล (Frobel) มีความเชื่อว่าดนตรีเป็นเครื่องช่วยส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก (อรวรรณ บรรจงศิลป์, 2538, หน้า 127-128) ทักษะที่ได้จากการฝึกฝนดนตรีมาตั้งแต่เด็กจะมีผลในการสร้างเสริมความสามารถทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้สึก และการพัฒนาการด้านอื่น ๆ “ดนตรี” มีวัตถุประสงค์ในอันที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความเจริญงอกงามทางด้านสุนทรียะ รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเพื่อพัฒนาการทางอารมณ์ของผู้เรียน (สมศักดิ์ พนเสาวภาคย์, 2541) การเรียนการสอนดนตรีที่ดี จึงควรเป็นวิธีการที่พัฒนามาจากหลักการหรือแนวคิดที่เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนและเนื้อหาสาระดนตรี (ณรุทธ์ สุทธจิตต์, 2537, หน้า 103)

การส่งเสริมให้คนในชาติได้เรียนรู้เกี่ยวกับดนตรีไทยจะเป็นการปลูกฝังและสร้างทัศนคติที่ดีต่อดนตรีไทย ช่วยให้คนไทยทุกคนเกิดความตระหนัก และเห็นคุณค่าของดนตรีไทย เกิดความร่วมมือกันอนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมไปยังชนรุ่นหลัง ความสำคัญและคุณค่าของดนตรีไทยเป็นที่ยอมรับว่าเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมอันเก่าแก่ทรงคุณค่าควรค่าแห่งการหวงแหนและอนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติของชาติไทย และยังเป็น “ศาสตร์” แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาการของเด็ก (อวบ เหมรัชตะ, 2525) หากศึกษา

ให้ถึงจุดในด้านวิชาการ จะพบว่าดนตรีไทยก็เปรียบเสมือนกระจกสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของสังคมไทย ค่านิยม พฤติกรรม รวมทั้งจารีตประเพณี อันเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยในอดีตได้ (สังค ภูเขาทอง, 2532, หน้า 20) การเรียนดนตรีไทยไม่ว่าจะแขนงใดผู้เรียนจะต้องมีสมาธิ มีความตั้งใจจริง มีความอดทน จึงจะเรียนได้สำเร็จ ในขณะที่เราจับเครื่องดนตรีไทยอยู่นั้น เราจะต้องสร้างสมาธิทำจิตใจให้ว่างจากการคิดฟุ้งซ่าน สมาธิที่เกิดขึ้นจะช่วยสร้างนิสัยให้เป็นผู้ที่มีความสุขุมและความสงบของจิตใจได้ดี ขณะเดียวกันก็จะได้รับทักษะและอิทธิพลจากเพลงที่ได้ฝึกซ้อมควบคู่กันไปด้วย ทำให้เป็นคนทีละเอียดย่อมเมื่อได้สัมผัสกับลีลาของเพลง ส่วนความก้าวร้าวและความแข็งกระด้างที่มีอยู่ในตัวก็จะถูกขจัดออกไปได้มากเช่นเดียวกัน การศึกษาในฐานะที่เป็นกลไกพื้นฐานของการพัฒนาคน เป็นสิ่งที่จะต้องพิถีพิถันและการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล ด้วยการมุ่งเสริมสร้างพลังความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ในตนเองให้เจริญเติบโตอย่างเต็มขีดความสามารถ พัฒนาขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสม สอดคล้องกับการเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนให้เจริญงอกงามได้ถึงขีดสุด เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษาให้คนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข (วิชัย วรชัยใหญ่, 2523) และจะต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ในที่สุด การเรียนการสอนวิชาดนตรีได้จัดให้มีในระดับการศึกษาต่าง ๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นการศึกษาภาคบังคับในระบบการศึกษาทั่วไป และหลักสูตรดนตรีศึกษาเฉพาะสำหรับผู้ที่ต้องการเรียนดนตรีเป็นวิชาเอก ทั้งนี้เพื่อนำไปประกอบอาชีพและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน แต่สำหรับการเรียนการสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา นั้น มักจะประสบปัญหาในเรื่องของการเรียนการสอนดนตรีอยู่เสมอ เช่น ครูมีความรู้ไม่เพียงพอที่จะช่วยทำให้การเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์และมีประสิทธิภาพ ซึ่งพบว่าโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่จะขาดแคลนครูผู้สอนทางด้านดนตรีโดยตรง จะให้ครูที่สอนวิชาอื่นมาสอนแทน ซึ่งครูที่มาสอนแทนส่วนมากจะไม่มีประสบการณ์ในทางดนตรีขาดความรู้ความสามารถ และเทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสม และครูผู้สอนขาดการพัฒนาการทางด้านทักษะดนตรีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาแบบนี้มีมานานแล้ว และในปัจจุบันก็ยังประสบกับปัญหานี้อยู่ ในหลายโรงเรียนไม่มีเครื่องดนตรีที่ใช้ในการเรียนการสอนวิธีสอนที่ครูใช้สอนมากที่สุดคือการสอนแบบบรรยาย ส่วนการสอนแบบสาธิตนั้นจะมีปัญหาค่อนข้างมาก ครูผู้สอนไม่สามารถสาธิตเครื่องดนตรีให้นักเรียนดูได้ วิธีที่ครูใช้น้อยที่สุดคือ การศึกษานอกสถานที่ เนื้อหาที่ครูใช้สอนมากที่สุดคือการร้องเพลง การเรียนที่มีปัญหามากที่สุดคือ การอ่านโน้ตดนตรีสากลและโน้ตดนตรีไทย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527, หน้า 36)

จากการสอบถามนักเรียนที่เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่โรงเรียนบางปะกง

“บวรวิทยายน” จำนวน 5 ห้องเรียน ประมาณ 225 คน ประจำปีการศึกษา 2550 ภาคเรียนที่ 1 ที่เรียนวิชาดนตรี ศ 31101 พบว่า นักเรียนประมาณร้อยละ 90 จะเล่นเครื่องดนตรีไม่เป็นเลย แม้แต่ชิ้นเดียว ซึ่งโรงเรียนเดิมในระดับประถมศึกษาที่ไม่มีเครื่องดนตรีให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ ส่วนใหญ่ ครูจะให้ร้องเพลงแทนการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรี ซึ่งได้ทดลองให้นักเรียนเล่นเครื่องดนตรีที่นักเรียนชื่นชอบมากที่สุด ก็พบว่านักเรียนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเล่นเครื่องดนตรีอยู่อีกมาก ไม่มีความรู้ขั้นพื้นฐานในการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดนั้นเลย แสดงว่าเด็กนักเรียนส่วนมากขาดโอกาสในการศึกษาดนตรี และการฝึกปฏิบัติทางด้านดนตรี ซึ่งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ โดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความสมดุลทั้งร่างกายและจิตใจ ทั้งสติปัญญา สามารถพึ่งตนเองได้ และทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์ วิชาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะเป็นวิชาที่ต้องเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญที่จะพัฒนาตนเอง และส่งผลต่อการพัฒนาสังคม ซึ่งในปีพุทธศักราช 2545 กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น เพื่อเป็นการเสริมสร้าง และมุ่งหวังพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ พัฒนาสติปัญญาเสริมสร้างภูมิคุ้มกันต่อต้านยาเสพติด ประกอบกับการสอนวิชาดนตรีเป็นกิจกรรมประเภททักษะ ฉะนั้นการเรียนการสอนจึงต้องเน้นการฝึกปฏิบัติจริงและต้องการที่จะได้แบบอย่างจากการวางแผนของครูที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้ทางด้านดนตรีบรรลุตามวัตถุประสงค์

จากประเด็นความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้นให้เป็นที่สนใจแก่นักเรียน และให้มีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้นจากง่ายไปหายาก กำหนดให้มีการนั่งสมาธิก่อนการปฏิบัติเครื่องดนตรีก่อนทุกครั้ง สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กนักเรียนในแต่ละวัย และผู้วิจัยได้เลือกขลุ่ยเพียงออเป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติในครั้งนี้ เพราะขลุ่ยเป็นเครื่องดนตรีที่หาซื้อง่าย ราคาถูก มีขนาดเล็กกะทัดรัด สามารถนำพกติดตัวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้สะดวก และเสียงของขลุ่ยยังไพเราะน่าฟัง ดาราดัง ๆ ในปัจจุบันก็นิยมเป่าขลุ่ย ครูอาจจะใช้คำเชิญชวนให้นักเรียนมีความสนใจในการฝึกปฏิบัติมากยิ่งขึ้น อย่างเช่น “คนรุ่นใหม่ ใฝ่ใจในการเป่าขลุ่ย”, “เมื่อคุณเป่าขลุ่ยคุณมีความสุข”, “อยากเป็นดาราต้องศึกษาการเป่าขลุ่ย”, “เป่าขลุ่ยไม่เป็นใคร ๆ เห็นเป็นคนเซย” เป็นต้น พร้อมกับสอดแทรกเทคนิคต่าง ๆ เช่น เป่าอย่างไรจะได้เสียงสั้น เสียงรัว เสียงเอื้อน เสียงโหยหวน และวิธีแก้อายุขลุ่ยเพี้ยนควรทำอย่างไร เมื่อนักเรียนสามารถฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้นได้แล้ว นักเรียนจะสามารถก้าวไปเล่น

เครื่องดนตรีชนิดอื่นได้โดยง่าย และผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการพัฒนา รูปแบบการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น สำหรับนักเรียนระดับ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบางปะกง “บวรวิทยายน” อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 90/90

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้รูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1
2. ได้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทักษะ การเป่าขลุ่ยเพียงออตรงตามสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ที่มีคุณภาพและ ประสิทธิภาพ
3. เป็นแนวทางในการพัฒนาการฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีประเภทอื่นต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา
2. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2550 โรงเรียนบางปะกง “บวรวิทยายน” อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 5 ห้องเรียน
3. กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/5 โรงเรียนบางปะกง “บวรวิทยายน” อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 30 คน ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายเป็นรายชื่อ ได้ทำการตรวจสอบความสามารถของนักเรียน โดยให้นักเรียนทดลองเป่าขลุ่ยเพียงออก่อนทุกคน และนักเรียนทุกคนยินดีให้ความร่วมมือในการวิจัยในครั้งนี้ ผลการตรวจสอบไม่พบว่านักเรียน มีความสามารถในการเป่าขลุ่ยเพียงออมาก่อนในทุกชั้นตอน
4. รูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น เป็นแบบจำลองแสดงขั้นตอนการฝึก ปฏิบัติและสื่อประเภทเอกสาร มีภาพและคำอธิบายประกอบ แสดงขั้นตอนการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ย เพียงออเบื้องต้นทุกชั้นตอน
5. ทำการวิจัยในภาคเรียนที่ 2 ประจำปีการศึกษา 2550 สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ๆ ละ 50 นาที ประมาณ 6 ครั้ง 6 สัปดาห์

คำนิยามศัพท์

รูปแบบการฝึกปฏิบัติ หมายถึง ต้นแบบการฝึกปฏิบัติที่มีไว้ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน แบบฝึกที่ดีควรเป็นแบบฝึกที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของผู้เรียน

ขลุ่ยเพียงออ หมายถึง ขลุ่ยที่เกิดขึ้นก่อนขลุ่ยชนิดอื่น และใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณของไทยเป็นเครื่องดนตรีไทยประเภทไม่มีลิ้น มีความยาวประมาณ 45 ซม. กว้าง 2.5 ซม.

ใช้บรรเลงผสมในวงเครื่องสาย วงมโหรี และวงปี่พาทย์ดึกดำบรรพ์

การพัฒนาแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น หมายถึง การลำดับขั้นตอนกระบวนการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้นด้วยตนเองที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการพัฒนารูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น ที่จบสมบูรณ์ในตัวเองจากขั้นตอนที่ง่ายไปสู่ขั้นตอนที่ยากขึ้น

การฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น หมายถึง การเรียนรู้หลักการและวิธีการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐาน เริ่มต้นจากการนั่งสมาธิตั้งจิตอธิษฐาน การฝึกลมปราณใช้ลมในการเป่าขลุ่ย วิธีการจับขลุ่ยการวางนิ้วมือที่ถูกต้องวิธี เป่าไล่เสียงตามวิธีการต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

ลมปราณ หมายถึง การเป่าลมเข้าไปในตัวขลุ่ยอย่างสม่ำเสมอ ให้ได้เสียงนิ่ง ๆ และนาน ๆ ในหนึ่งลมหายใจ ใช้ลมจากปอดโดยตรง โดยการหายใจเข้าไปในปอดให้เต็มทีอย่างรวดเร็ว แล้วค่อย ๆ ปลดลมจากปอดขึ้นมาโดยตรง โดยไม่ใช้อวัยวะใด ๆ มาแปลงลมให้เป็นอย่างอื่น ลมจากปอดจะค่อย ๆ ไหลผ่านเข้าไปในตัวขลุ่ยหนักหรือเบาตามแต่ความต้องการของผู้เป่า ผู้เป่าต้องนั่งหลังตรง เพราะจะทำให้ช่องลมตรง สามารถเป่าลมออกมาได้สะดวก จะต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ

เกณฑ์ 90/90 หมายถึง เกณฑ์การหาค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการฝึกปฏิบัติเป่าขลุ่ยเพียงออเบื้องต้น ซึ่งมีความหมายดังนี้

90 ตัวแรก หมายถึง จำนวนร้อยละของคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบระหว่างเรียนของผู้เรียนทุกคน

90 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนร้อยละของผู้เรียนที่สามารถทำแบบทดสอบหลังเรียนผ่านทุกจุดประสงค์